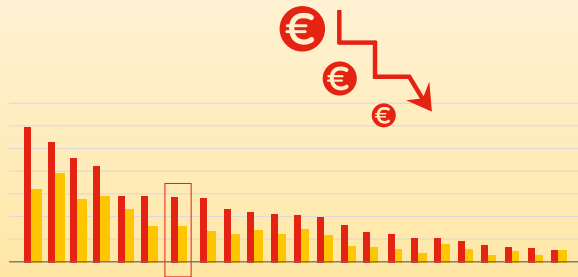

ABVV

Sociaal-economische **barometer** **2020**

Sociaal-economische
barometer
2020

Inhoudstafel

1. Na corona: anders en beter	5
1.1 De afgelopen tien jaar: weggeveegd	6
1.2 De grootste schok voor de Belgische economie sinds WOII	8
1.3 Duidelijker dan ooit: ongelijkheden	13
2. Koopkracht	15
2.1 Inkomensverlies door corona het grootst bij de laagste inkomens	16
2.2 Corona toont lage spaarreserves aan	17
2.3 Onze lonen zijn al jaren ondergewaardeerd	19
2.4 De Belgische lonen zijn competitief	21
2.5 Sommigen ontsnapten aan de loonmatiging...	24
2.6 ... terwijl voor anderen er maar geen verbetering uit de bus wil komen	25

3. Bedrijfssteun en corona	27
3.1 Impact corona op bedrijven: zeer ongelijk	27
3.2 Ondersteunende maatregelen voor bedrijven: te algemeen	31
3.3 Zelfstandigen en de sociale zekerheid	33
3.4 Bestaande bedrijfssubsidies: blijven hoog	35
3.5 Bedrijfsreserves versterken: steeds minder de reflex	36
4. Corona versterkt ongelijkheden op onze arbeidsmarkt	38
4.1 De plotse erkenning van essentiële sectoren	39
4.2 Corona: vrouwen in de vuurlijn	43
4.3 Kwetsbare contracten: eerste slachtoffers van corona	44
5. Onze sociale zekerheid: de buffer in de crisis	47
5.1 De grote gelijkmaker	48
5.2 Gezondheidszorg: eerste in de vuurlinie	49
5.3 Sociale uitgaven in hun totaliteit: niet uitzonderlijk	52
5.4 Financiering van onze sociale zekerheid: geen zekerheid meer.	53
5.5 Gat in onze sociale zekerheid	55

Vrouwen-Mannen

Alle verwijzingen naar personen of functies (bijv. werknemer) hebben vanzelfsprekend betrekking op zowel mannen als vrouwen.

De verzameling van data voor deze brochure werd afgesloten op 9 oktober 2020.

1. Na corona: anders en beter

Sinds de Tweede Wereldoorlog hebben we geen crisis gekend zoals deze aangericht door een onverwacht virus. De coronacrisis veroorzaakt leed, veel leed. Zowel fysiek als psychisch, zowel sociaal als economisch. De sociaaleconomische barometer van het ABVV probeert op verschillende maatschappelijke domeinen lessen te trekken. Want deze crisis leert ons immers veel.

- Dat de economie en de samenleving ook in crisistijden blijven draaien, dankzij werkende mensen. De werknemers in de vitale sectoren en essentiële diensten op kop.
- Dat de overheid en de sociale zekerheid de schok proberen op te vangen en ons door de crisis proberen te gidsen.
- Dat goede gezondheidszorg en behoud van koopkracht essentieel zijn om een crisis het hoofd te kunnen bieden.
- Dat solidariteit het cement is dat een samenleving bijeen houdt.

Wie kan het hier niet mee eens zijn? Dit is het moment om dingen blijvend te veranderen. Dat was al nodig omdat het neoliberale model nog steeds geen antwoord biedt op de groeiende ongelijkheid en op de uitdagingen die de klimaatverandering met zich meebrengt, maar corona heeft de zaken scherp gesteld.

Sociale bescherming, behoud van koopkracht, organiseren van solidariteit: dat zijn de dingen waar wij als ABVV sterk in zijn. Verandering zal niet alleen van de politiek komen, maar ook van burgers.

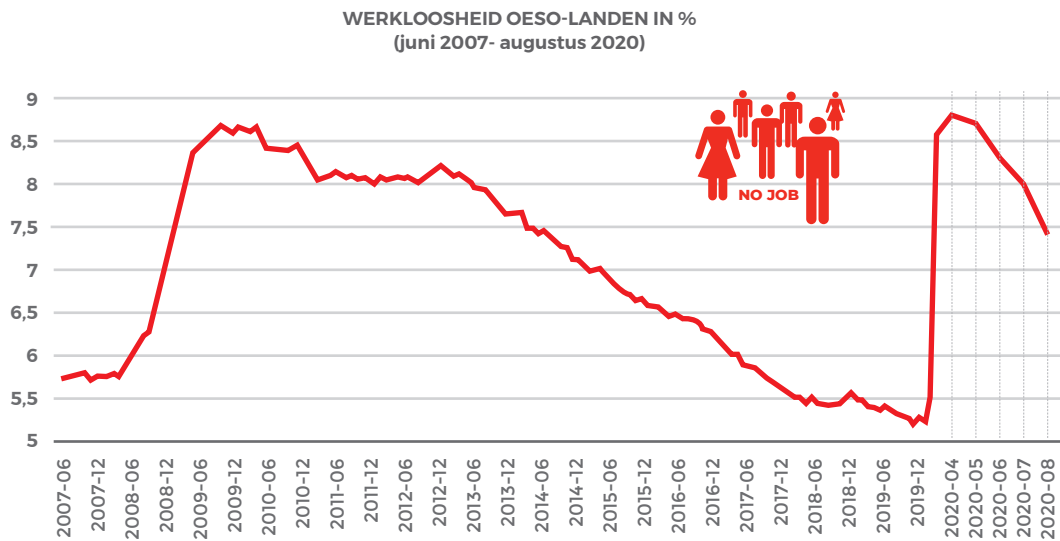
De coronacrisis is een kans om het roer om te gooien. Maar er zijn ook bedreigingen. Velen willen zo snel mogelijk naar het status quo, terug naar de gewone gang van zaken. Velen willen de factuur die achterblijft en die iedere dag verder oploopt niet op een solidaire manier wegwerken. En de sterkste schouders de zwaarste lasten laten dragen, willen ze zeker niet.

Deze sociaaleconomische barometer probeert de cijfers aan te leveren om problemen bloot te leggen en oplossingen op tafel te leggen voor de komende maanden, jaren. We gaan na op welke manier iedereen door deze crisis werd geraakt. We gaan ook na hoe we ons samenlevingsmodel resistenter kunnen maken.

1.1 De afgelopen tien jaar: weggeveegd

Maar laat ons eerst uitzoomen en kijken hoe diep de coronacrisis de hele wereld economisch treft. Een treffende indicator zijn de werkloosheidscijfers. De impact van corona is ontstellend. Alle jobs die er sinds de financiële crisis van 2008 in de OESO-landen waren bijgekomen, zijn op enkele maanden tijd allemaal verdwenen. Hoe snel deze jobs zullen terugkomen, is momenteel koffiedik kijken.

Alle jobs die er sinds de financiële crisis van 2008 waren bijgekomen, zijn op enkele maanden tijd allemaal verdwenen.

Bron: OESO, 2020.

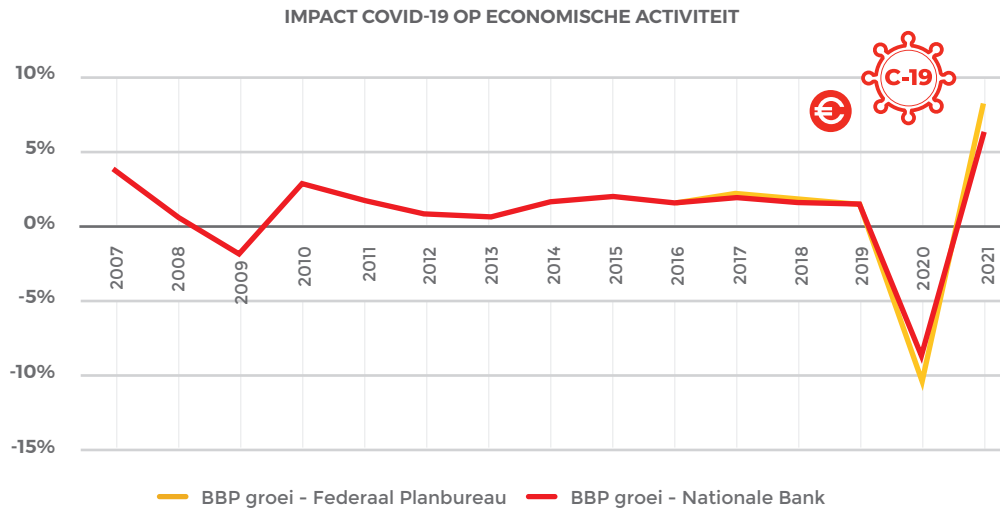

1.2 De grootste schok voor de Belgische economie sinds WOII

België dan. Een ideale graadmeter voor sociale cohesie, welzijn en welvaart is het allerm minst, maar de evolutie van het bruto binnenlands product (BBP) geeft een beeld van hoe diep deze crisis België in een historisch opzicht raakt.

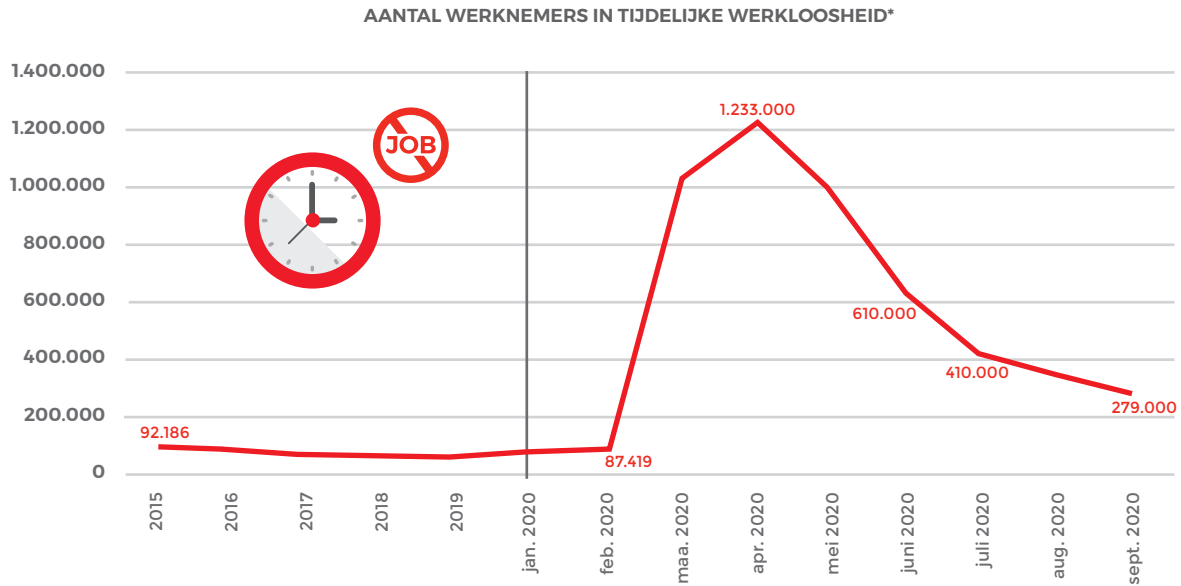
De impact van de financiële crisis in 2008 is klein bier in vergelijking met de klappen die onze economie al enkele maanden moet ondergaan. Daar waar de Belgische economie in 2008 met 2% ineenkromp, zal dat in 2020 volgens voorspellingen van het Federaal Planbureau (FPB) en de Nationale Bank van België (NBB) bijna 10% zijn. Veel zal afhangen van de snelheid waarmee onze economie zich van het coronavirus herstelt.

Volgens voorspellingen van het federaal Planbureau en de Nationale Bank van België zal in 2020 het bruto binnenlands product bijna 10% krimpen.

Bron: NBB, Planbureau, 2020.

België is op vlak van 'permanente' werkloosheid nog niet zo zwaar getroffen als andere landen. Gelukkig hebben we onze sociale zekerheid. Het systeem van tijdelijke werkloosheid geeft België de mogelijkheid om snel terug te schakelen. Onze sociale zekerheid toont haar effectiviteit en wendbaarheid. De schaal waarop gebruik werd (en wordt) gemaakt van het systeem is onvergelijkbaar. Volgende grafiek geeft de evolutie van de aanvragen voor tijdelijke werkloosheid weer vanaf 2007. Ze toont aan hoe uitzonderlijk deze schok is. Meer dan een miljoen Belgen konden terugvallen op tijdelijke werkloosheid op het hoogtepunt van de lockdown.

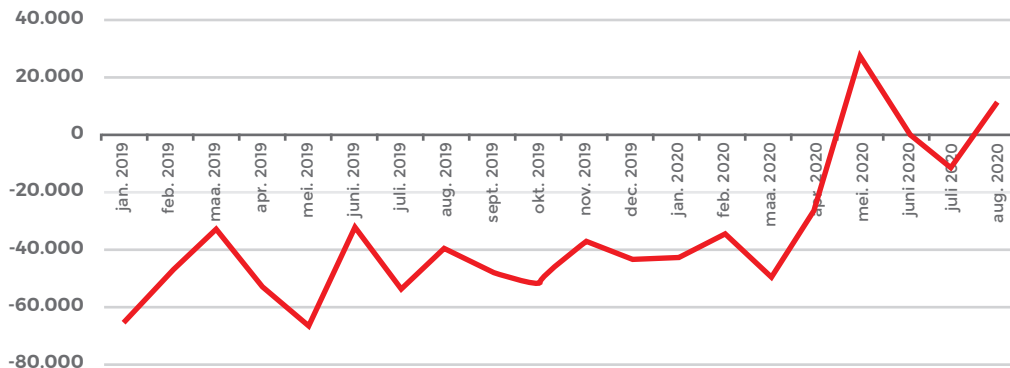

Bron: Economic Risk Management Group (ERMG), RVA, 2020.

* cijfers voor 2015-2019 zijn jaargemiddelden

Maar niet iedereen kon op deze uitgebreide bescherming rekenen. In eerste instantie betaalden werknemers met kwetsbare contracten (interim, tijdelijke contracten) de prijs. Vandaar dat ondanks het systeem van tijdelijke werkloosheid, de permanente werkloosheid oploopt. De komende maanden zijn bedrijfssluitingen en herstructureringen te verwachten. Het is onmogelijk om in te schatten hoe de gevolgen van deze crisis zich over de komende maanden uitspreiden, omdat vele werknemers nog in tijdelijke statuten zitten en de verwachte faillissementsgolf nog moet komen.

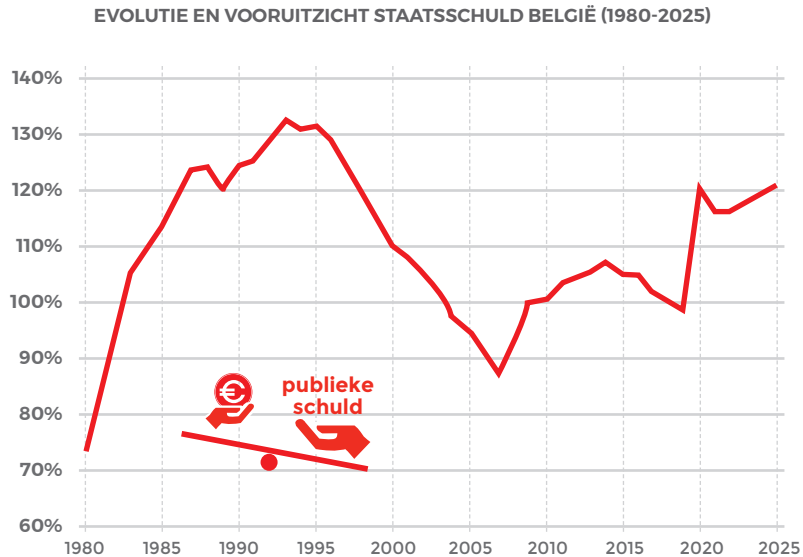
EVOLUTIE WERKZOEKENDEN
(verschil jaar op jaar)

Bron: RVA, 2020.

De klap komt met een belangrijke kostprijs. De impact op de publieke financiën is navenant. De schuldgraad van de Belgische staat stijgt volgens het Planbureau met meer dan 20% op twee jaar tijd. Daar waar in 2008 de stijging vooral een gevolg was van het overnemen van slechte financiële activa van de banken, is ze nu het resultaat van een verslechterende economie en de steunmaatregelen aan burgers en bedrijven. Een audit van de staatsschuld lijkt ons daarom ook aangewezen.

Corona laat onze schuldgraad stijgen met meer dan 20% op twee jaar tijd.

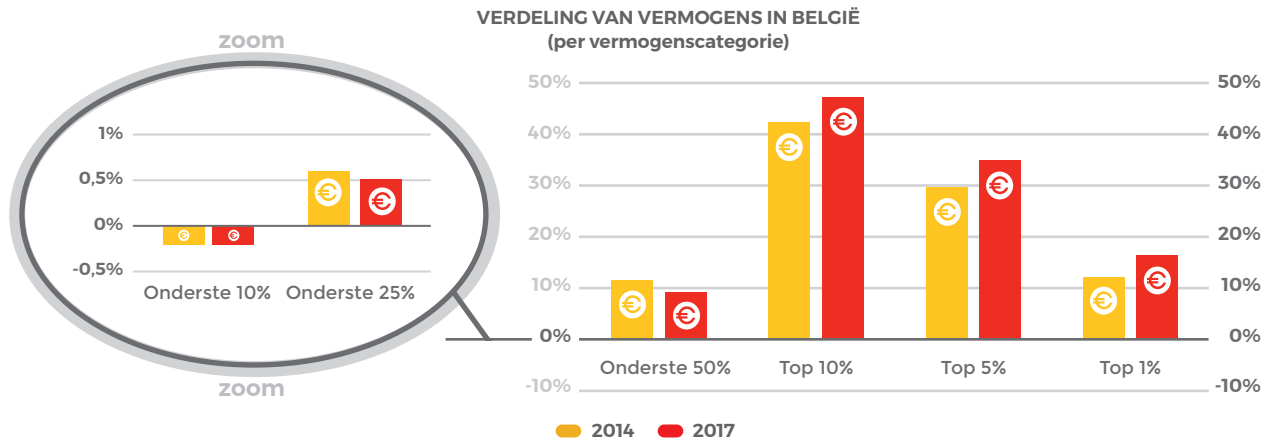
Bron: Federaal Planbureau, 2020.

1.3 Duidelijker dan ooit: ongelijkheden

Wat deze crisis vooral heeft blootgelegd zijn de bestaande ongelijkheden. De afgelopen jaren is het onevenwicht tussen de “weinig met veel, en de velen met weinig” alleen maar toegenomen. Dat maakt dat velen van ons al kwetsbaar waren toen ze met de crisis werden geconfronteerd. Er is geen betere statistiek om dit aan te tonen dan de vermogensongelijkheid.

In 2017 bezaten de 50 procent minst vermogende Belgische gezinnen ongeveer 9 procent van het netto vermogen. De top 10% meest vermogende Belgische gezinnen bezaten vijf keer zoveel, namelijk ongeveer 47 procent.

De top 10% rijksten heeft bijna de helft van alle vermogen in zijn bezit.

Bron: Universiteit Antwerpen, 2020.

En die vermogenden zijn de laatste jaren alsmaar 'meer vermogend' geworden.

De 10% meest vermogende Belgen bezitten:

- 91,7% van de totale bedrijfswaarde
- 83,8% van alle obligaties
- 78,7% van de beursgenoteerde aandelen
- 60% van de beleggingsfondsen

In de volgende hoofdstukken gaan we precies en in detail na hoe het sociaaleconomische weefsel, gezinnen en bedrijven door deze crisis werd geraakt. Zonder de gevolgen op onze sociale zekerheid te vergeten. En welke andere ongelijkheden door de crisis werden aangescherpt.

Tot slot moet worden opgemerkt dat deze crisis aantoont dat wanneer de gezondheid van burgers niet kan worden gegarandeerd, onze samenleving als geheel 'ziek wordt'. Dit onderstreept het feit dat uitgaven voor gezondheidszorg geen last voor de samenleving zijn, maar een onmisbare investering.

2. Koopkracht

De coronacrisis heeft een zware impact op het inkomen van velen onder ons. Niet in het minst op zij die de afgelopen maanden hun job verloren of hun arbeidstijd zagen ingeperkt. Dit is een nieuwe klap voor werknemers die de afgelopen jaren hun inkomen al amper zagen stijgen door een politiek van loonmatiging en het beknotten van de uitkeringen.

We vragen daarom dat er dringend werk wordt gemaakt van:

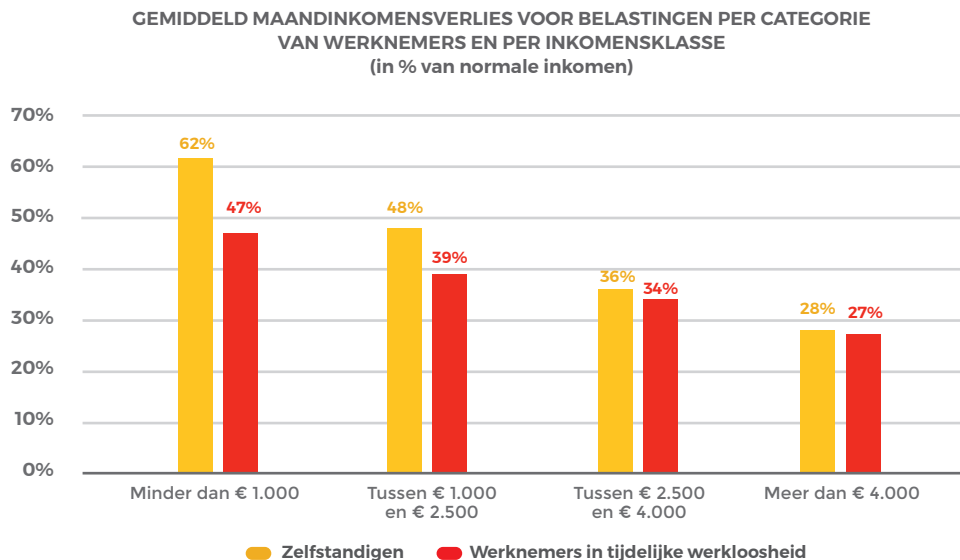
- een rechtvaardig deel van de koek voor alle werknemers, dit vereist een fundamentele hervorming van de wet van '96;
- een verhoging van het minimumloon naar minimaal 14 euro per uur;
- een verhoging van de uitkeringen naar minimaal de armoedegrens.

2.1 Inkomensverlies door corona het grootst bij de laagste inkomens

Hoewel tijdens de eerste maanden van de coronacrisis de politieke wereld vooral geïnteresseerd was in de impact op de bedrijven, kregen we – ondermeer op vraag van het ABVV – inzicht in de impact op het inkomen van de gezinnen. Wanneer specifiek naar tijdelijke werklozen en zelfstandigen gekeken wordt, spreken de cijfers die de NBB tijdens de maand mei oogste, voor zich.

Hoe lager het inkomen, hoe groter het procentueel verlies aan inkomen.

Bron: enquête Corona NBB, ERMG, mei 2020.

Het verlies aan inkomen bij tijdelijke werklozen en zelfstandigen was meer uitgesproken in gezinnen met een LAGER inkomen. Voor tijdelijke werklozen is dit opmerkelijk, omdat uit theoretische modellen eerder bleek dat het verlies voor hoge inkomens procentueel het meest uitgesproken zou zijn.

Verklarende factoren hiervoor zijn:

- a) hoge inkomens krijgen vaker een bijpassing door de werkgever op hun (afgetopte) tijdelijke werkloosheidsuitkering;
- b) de lagere inkomens vinden we het vaakst terug in sectoren die getroffen worden door tijdelijke werkloosheid. Hogere inkomens daarentegen in sectoren waar tijdelijke werkloosheid minder wordt toegepast.

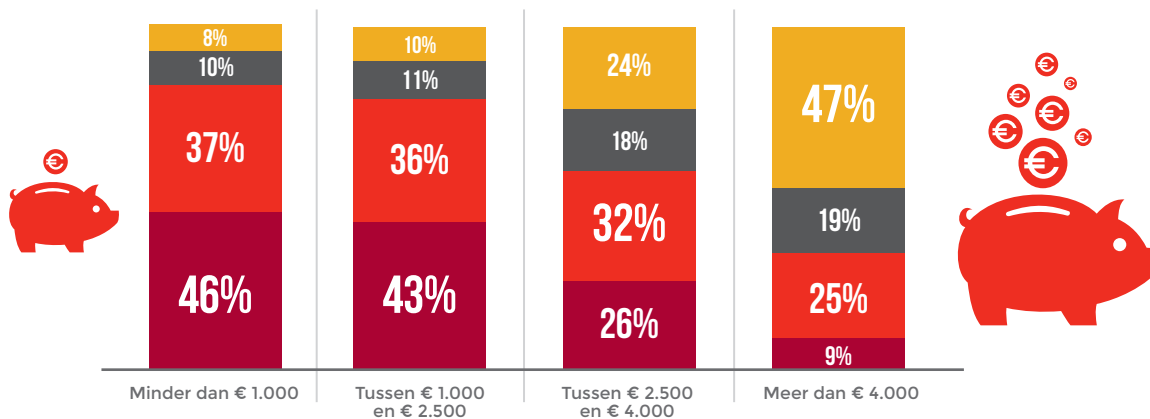
2.2 Corona toont lage spaarreserves aan

In normale tijden kan een groot deel van de Belgen (48%) niet sparen (enquête Solidaris).

Gezinnen met een lager inkomen zijn ook het meest kwetsbaar omwille van hun lagere spaarreserves. Dit betekent dat bij een financiële tegenslag (zoals tijdelijke werkloosheid) gezinnen snel door hun spaargeld zitten:

- van de gezinnen waar het netto gezinsinkomen tussen 1.000 en 2.500 euro ligt en die een inkomensverlies van meer dan 10% kennen, heeft acht op de tien een spaargeldreserve van maximaal 3 maanden...
- bij gezinnen waar het inkomen hoger dan 4.000 euro ligt, heeft de helft een buffer van meer dan zes maanden.

SPAARBUFFER BIJ GEZINNEN MET EEN VERLIES VAN MEER DAN 10% PER INKOMENSKLASSE

■ Minder dan 1 maand
 ■ Tussen 1 en 3 maanden
 ■ Tussen 4 en 6 maanden
 ■ Meer dan 6 maanden

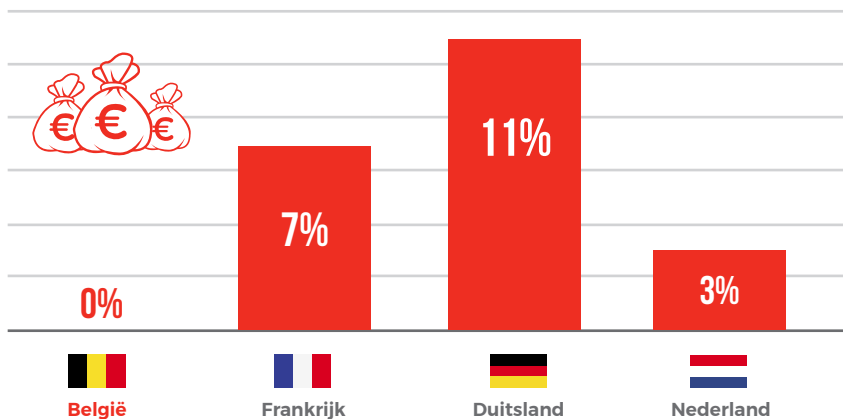
Bron: enquête Corona NBB, ERMG, ERMG, mei 2020.

2.3 Onze lonen zijn al jaren ondergewaardeerd

De Belgische lonen zijn al jaren het zwakke broertje in vergelijking met de lonen in de buurlanden. Ja, onze lonen stijgen nog, maar slechts net voldoende om de evolutie van de kost van het leven (inflatie) te compenseren. Gelukkig hebben we de automatische indexatie. Echter, indien lonen enkel de inflatie volgen, betekent dit een welvaartsverlies voor werknemers. Want, naast de inflatie zou ook de gestegen productiviteit moeten weerspiegeld worden in het loonverloop. Jaar na jaar worden Belgische werknemers productiever. Dat wil zeggen dat ze per uur meer produceren. Die extra winst zou weerspiegeld moeten worden in reële lonen. We zien echter dat die reële lonen de afgelopen jaren stagneerden.

De reële lonen stagneren. Geen enkele productiviteitswinst gaat naar de werknemers.

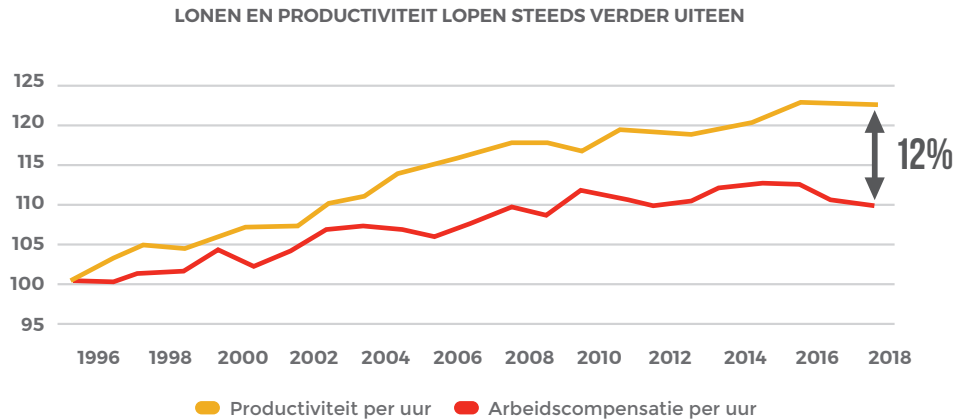
EVOLUTIE VAN DE REËLE LONEN OVER 10 JAAR (2009-2018)

Bron: ETUI, 2019.

En nochtans waren die productiviteitswinsten er. In een rechtvaardige economie loopt de stijging van de lonen gelijk aan die van de productiviteit. Dit zou betekenen dat de inkomsten van een stijgende productie gelijk verdeeld worden tussen de eigenaars van productiemiddelen en werknemers. Bij ons lopen de lonen en de productiviteit verder uiteen, nu al meer dan 12% sinds 1996. Werknemers lopen dus steeds meer welvaart mis.

*In een rechtvaardige economie stijgen lonen gelijk met productiviteit.
Bij ons wordt die kloof alsmaar groter.*

Bron: OESO, 2019.

2.4 De Belgische lonen zijn competitief

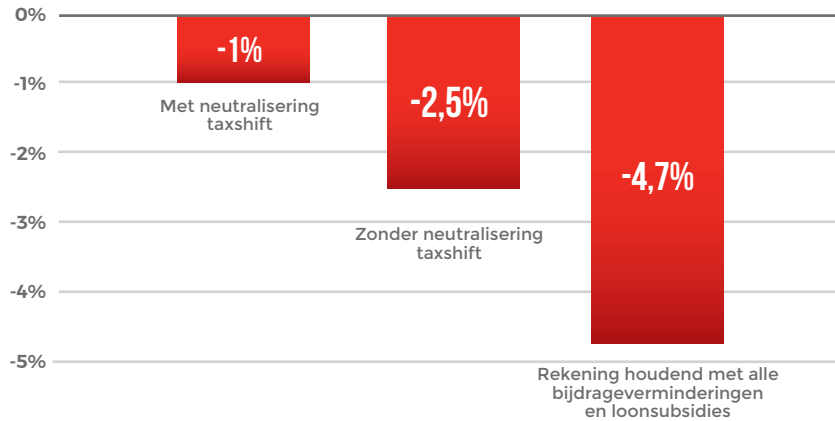
De regering-Michel nam brute, onnodige maatregelen om ons land zogenaamd competitiever op internationale markten te maken. Ze deelde cadeaus uit aan de bedrijven zoals lagere sociale bijdragen en een lagere vennootschapsbelasting. Daarnaast nam ze maatregelen in hetzelfde licht die onze koopkracht zwaar aantastten: een indexsprong, lagere loonmarges (bovenop de index) en het optrekken van indirecte taken (btw...), accijnzen en prijzen voor publieke diensten en goederen.

Is België duurder dan de buurlanden?

De lonen in België en de buurlanden worden op twee niveaus bekeken.

1. **Er is de wettelijke vergelijking sinds 1996.** Toen is wettelijk bepaald dat de Belgische lonen niet sneller mogen stijgen dan de loonsverhogingen in de buurlanden. Met andere woorden, het loonverschil, de evolutie, sinds 1996 zou in principe 0% moeten zijn. Een rist aan regeringsmaatregelen maakt dat de lonen in België sinds 1996 (de datum van de fameuze loonwet) trager zijn gestegen dan in de buurlanden: de loonkost in België is 4,7% trager gestegen dan de loonkost in Duitsland, Frankrijk en Nederland. (zie grafiek 'loonverschil sinds '96) Noteer dat de wet van '96 momenteel allerlei correcties doorvoert om tot de uiteindelijke berekening van de loonmarge te komen. Zo worden bijvoorbeeld alle loonkortingen voor bedrijven door de taxshift simpelweg 'vergeten'.
2. **Het absolute loonverschil, met andere woorden het niveauverschil in loonkosten.** Daarbij wordt simpelweg bekeken hoeveel een uur arbeid in België kost in vergelijking met de buurlanden. In absolute cijfers kan vastgesteld worden dat België duurder is. Maar dat is normaal en logisch. Je moet naar de productiviteit van een uur arbeid kijken, dat is de bepalende factor achter een loon. Belgische werknemers zijn productiever dan werknemers in de buurlanden. Ze 'brengen meer op' voor het bedrijf, wat zich vertaalt in hogere lonen. Wanneer je dat productiviteitsverschil in rekening brengt, dan kan zelfs vastgesteld worden dat België goedkoper produceert dan de buurlanden: het loonverschil bedraagt ongeveer 1% in het voordeel van België. Een onderneming die rekening houdt met haar opbrengsten/kosten ratio investeert dus het best in België. (zie grafiek 'Verschil in loonniveau')

LOONVERSCHIL SINDS '96 (inschatting eind 2020)

Bron: CRB, 2020.

VERSCHIL IN LOONNIVEAU MET DE BUURLANDEN, REKENING HOUDEN MET DE PRODUCTIVITEIT

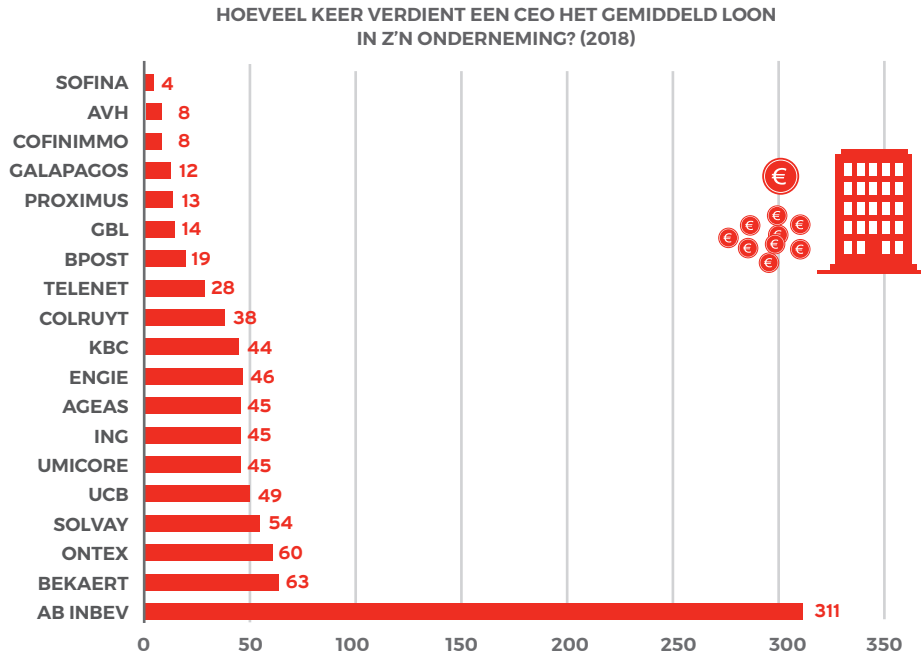

Bron: CRB, technisch verslag, 2019.

2.5 Sommigen ontsnappen aan de loonmatiging...

Al jaren kennen werknemers een belangrijke mate van loonmatiging. Maar die loonmatiging geldt blijkbaar niet voor iedereen. In sommige bedrijven maken CEO's het al bonter dan in andere. De vergoeding van de CEO ten opzichte van het gemiddelde werknemersloon in datzelfde bedrijf noemen we de loonspanning. Hoe hoger die loonspanning, hoe hoger de CEO boven de gemiddelde werknemer in het bedrijf uittoert.

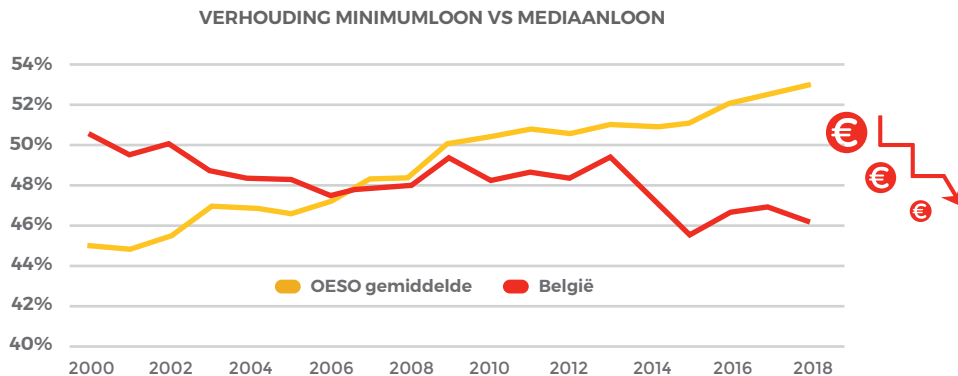
Bron: De Tijd, 2019.

2.6 ... terwijl voor anderen er maar geen verbetering uit de bus wil komen

De afgelopen twee jaar hebben we als ABVV als enige aan de kar getrokken om het minimumloon fors te herwaarden. We willen zo snel mogelijk in de richting van die noodzakelijke drempel van 14 euro. We stotten tijdens de onderhandelingen op een muur. Werkgevers weigerden een constructief debat aan te gaan, ondanks de engagementen aangegaan in het IPA 2019-2020.

En de situatie voor diegenen die aan het minimumloon werken, verbetert er geenszins op. Het minimumloon verliest steeds meer waarde ten opzichte van de andere lonen. We kunnen dit uitdrukken door de vergelijking te maken tussen het mediaanloon (het loon dat zich in het midden van de loonverdeling bevindt) en het minimumloon. Daar waar in de rest van de OESO-landen het minimumloon steeds meer 'waard' wordt, is het omgekeerde in België het geval.

*In plaats van de minimumlonen te verhogen,
wordt de kloof met andere lonen alleen maar groter.*

Bron: OESO, minimum wage database, 2019

Volgens Eurofound (2020) heeft 21 tot 36% van de werknemers die aan het minimumloon werken het erg moeilijk om de eindjes aan elkaar te knopen. Het debat rond het minimumloon zal in het post-corona tijdperk terug oplaaien. Werknemers die het meest in de vuurlijn stonden, verdienen vaak het minst. Zij verdienen niet enkel applaus, maar ook boter bij de vis. Dit onderwerp wordt besproken in hoofdstuk 4 van deze barometer.

3. Bedrijfssteun en corona

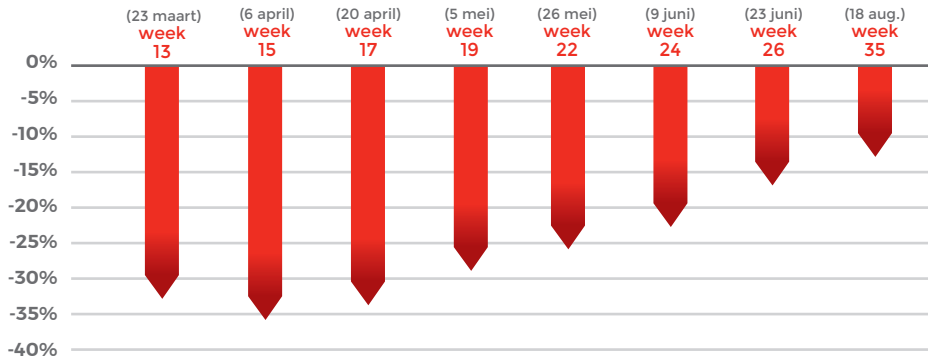
De factuur voor de coronacrisis is zwaar. Ze moet solidair worden gedragen. De overheid en onze sociale zekerheid komen tussen om iedereen in onze samenleving te ondersteunen. Ook zij die in het verleden deze hulp meermaals hebben weggezet als verspilling of die al jarenlang de financiering ervan op losse schroeven zetten. Als ABVV willen we:

- dat er engagementen worden genomen om de financiering van de sociale zekerheid in de toekomst te blijven garanderen;
- dat wordt nagedacht over de effectiviteit en proportionaliteit van steunmechanismen naar de bedrijfswereld, nu en uit het verleden;
- dat steun aan bedrijven gepaard moet gaan met een duurzame investeringsstrategie en lokale verankering van bedrijven.

3.1 Impact corona op bedrijven: zeer ongelijk

Ondernemingen en zelfstandigen ondervonden een krimp in hun omzet door de lockdown en de terugvallende vraag in de daaropvolgende maanden. Niet iedere sector werd op dezelfde manier getroffen. Op het hoogtepunt werd over de gehele Belgische economie een omzetsdaling gerapporteerd van om en bij 36%. De omzetsdaling liep in de daaropvolgende weken terug.

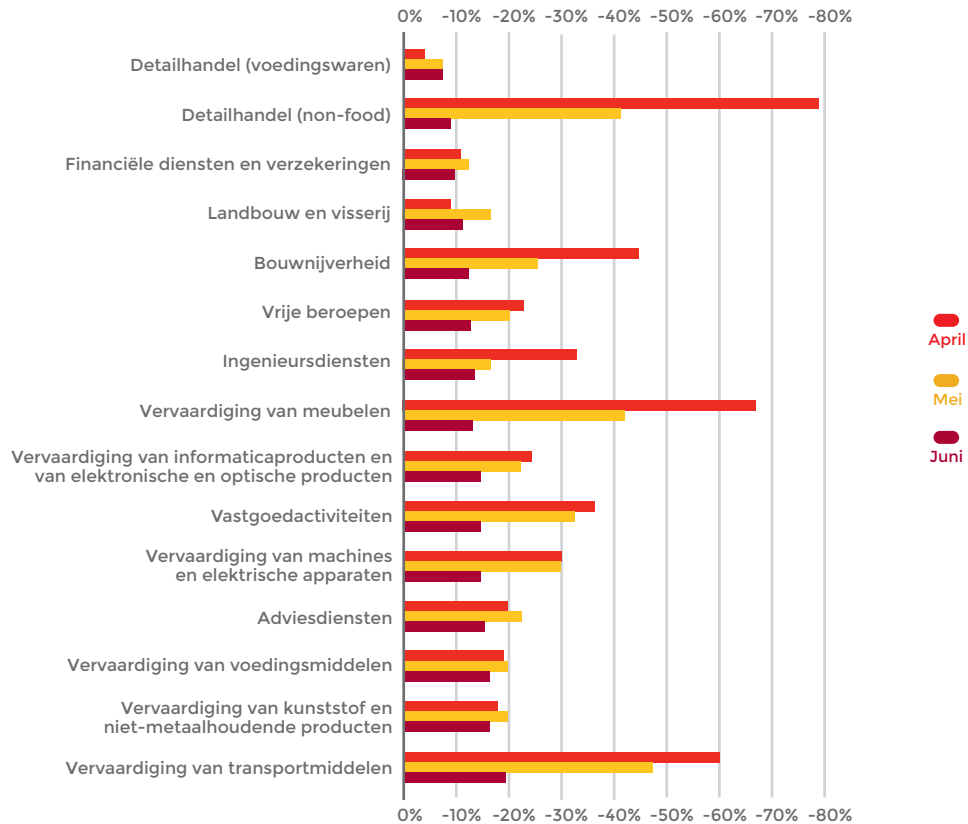
IMPACT OP DE WEKELIJKSE OMZET BIJ BEDRIJVEN EN ZELFSTANDIGEN

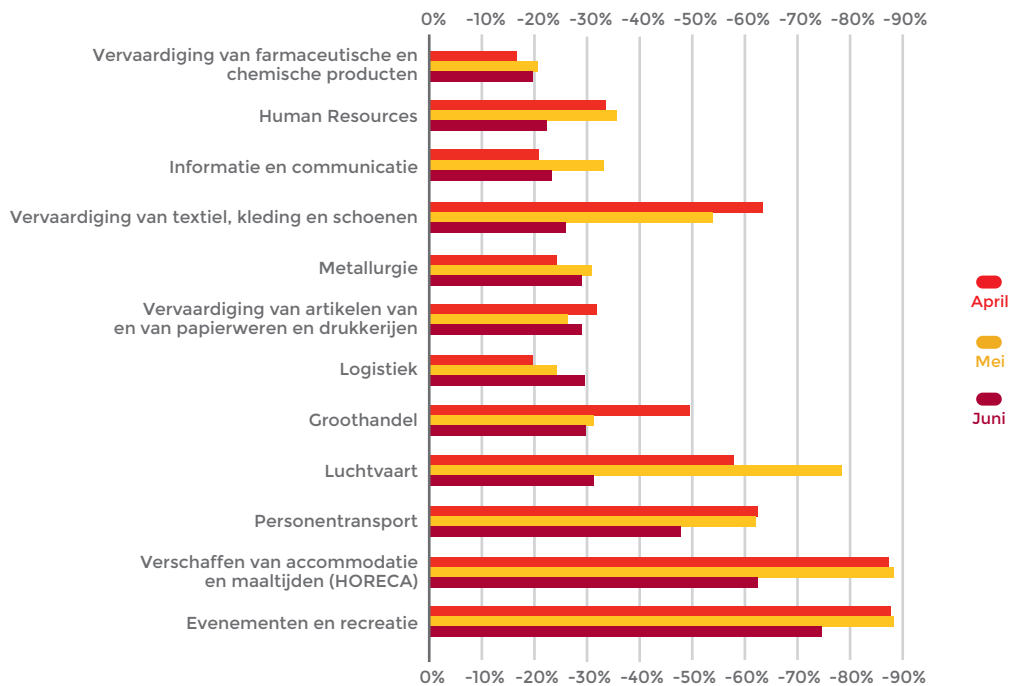
Bron: ERMG (rondvraag via werkgeversorganisaties), 2020.

Kleine ondernemingen leden grotere verliezen dan grote ondernemingen. Het verschil tussen sectoren is uitgesproken. De horeca, evenementen en recreatie en het personenvervoer kenden de grootste omzetsdalingen. Bij retail (non food & food), bouw, ondersteunende diensten, landbouw, financiën & verwerkende industrie werd het herstel sneller ingezet. Een gemiddelde over de maanden maart, april, mei en juni geeft een duidelijk beeld over de sectoren die het zwaarst werden getroffen. Het toont aan dat sommige sectoren zeker ondersteuning kunnen gebruiken, anderen in mindere mate.

**SECTOREN MET EEN BEPERKTER OMZETVERLIES
(minder dan 20% omzetverlies in juni 2020)**

SECTOREN MET EEN ZWAARDER EN LANGDURIGER OMZETVERLIES ONDER DE CORONACRISIS

Bron: ERMG, 2020.

3.2 Ondersteunende maatregelen voor bedrijven: te algemeen

Dit onderdeel bespreekt de steunmaatregelen toegekend in de periode maart-september 2020. Nieuwe maatregelen in het kader van de 2de lockdown werden niet opgenomen.

Vanaf het begin van de crisis pushten liberale regeringspartijen en werkgeversorganisaties naar algemene steunmaatregelen, van toepassing op alle sectoren, terwijl uit bovenstaande data blijkt dat net gerichte sectorale maatregelen nuttiger zijn.

De overheid nam al meer dan 180 maatregelen om bedrijven en gezinnen te ondersteunen. De Nationale Bank maakte een vergelijking op en een inschatting van de potentiële kost in 2020. We beschouwen het systeem van tijdelijke werkloosheid als tegemoetkoming naar zowel gezinnen als bedrijven. Dit is een vorm van flexibiliteit die wordt aangeboden aan bedrijven die, in het geval van een vertraging in of stopzetting van de activiteit, hun werknemers niet hoeven te betalen omdat ze door de gemeenschap worden betaald. De totale ingeschatte kost van de tijdelijke werkloosheid (4,5 miljard euro in 2020) wordt evenredig verdeeld.

Conclusies:

- 11,7 miljard gaat naar de bedrijven en zelfstandigen. Dit staat nog los van de 52 miljard aan garantieregelingen (bankgaranties) die door federale en regionale overheden werden gegeven.
- 3,4 miljard euro zal in 2020 richting gezinnen gaan. Indien we geen rekening houden met tijdelijke werkloosheid bedraagt de koopkrachtsteun slecht 1,1 miljard euro.

STEUNMAATREGELEN AAN BEDRIJVEN
(voorzicht voor 2020, aug' 20)

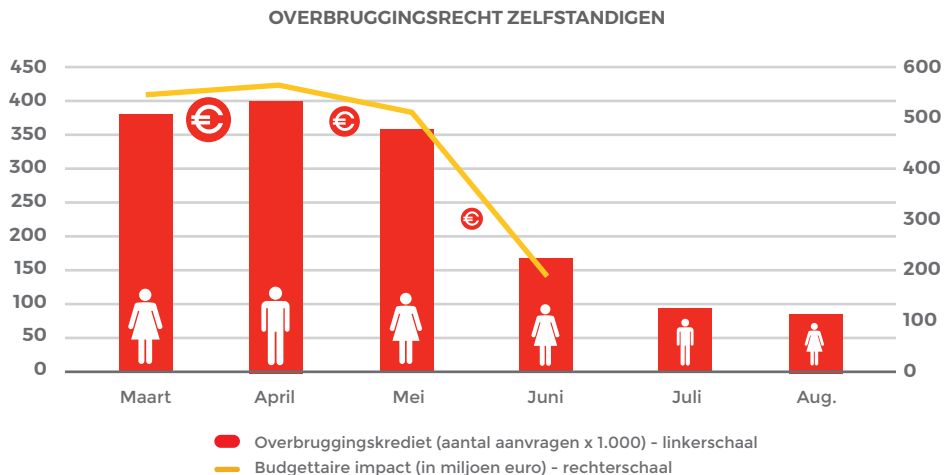
FEDERAAL	In miljard euro
Tijdelijke werkloosheid	2,25
Overbruggingsrecht zelfstandigen	2,4
BTW verlaging horeca	0,3
Solvabiliteitssteun	2,4
- <i>Belasting ingrepen</i>	1,5
- <i>Overdrachten aan bedrijven</i>	0,5
- <i>Kapitaal injecties en achtergestelde leningen</i>	0,3
Liquiditeitssteun (betalingsuitstel belastingen)	0,5
Garantieregeling banken	50
REGIONAAL	
Hinderpremie gedwongen sluitingen	1,5
Steun bij fors omzetverlies	1
Steun non-profit, diversen	0,7
Kapitaal injecties/achtergestelde leningen	0,7
Garanties	2
TOTAAL (exclusief garanties)	11,7
TOTAAL (inclusief garanties)	63,7

Bron: FPB, NBB, 2020.

3.3 Zelfstandigen en de sociale zekerheid

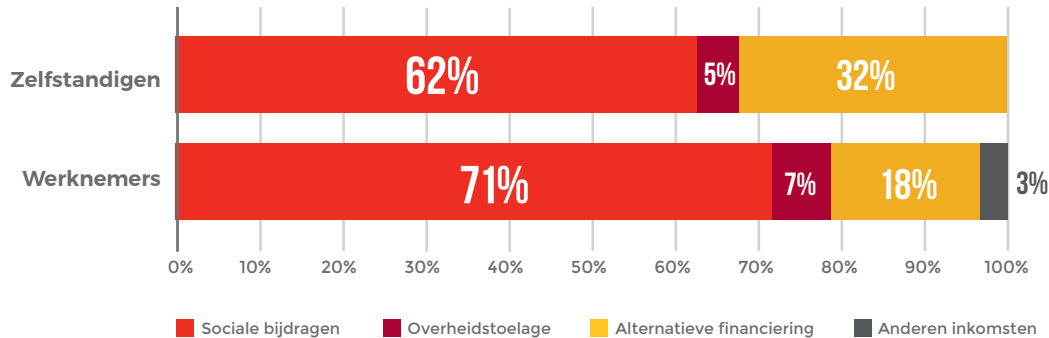
Het is nuttig om in te gaan op een specifiek getroffen deel van onze economie: de zelfstandigen. Tussen maart en juni 2020 werd er voor meer dan 1,8 miljard euro aan overbruggingsrecht aan zelfstandigen overgemaakt. Dit staat nog los van hinderpremies en andere tegemoetkomingen zoals uitstel van betalingen. Solidariteit is essentieel in de samenleving. Onze sociale zekerheid wordt al te vaak als louter kostenpost gezien. De cijfers tonen echter aan dat een sterke sociale zekerheid voor iedereen een noodzakelijke levenslijn kan en zal zijn. In dit verband moet erop worden gewezen dat een rechtvaardige bijdrage van zelfstandigen aan de sociale zekerheid absoluut noodzakelijk is.

Ter info: op 4 mei hernamen de B2B activiteiten, op 11 mei de handelszaken, op 8 juni de horeca.

Bron: ERMG, RVA, augustus 2020.

WIE BETAALT VOOR DE SOCIALE ZEKERHEID VAN... ?

Bron: toezichtcomité, juni 2020.

In het geval van werknemers, wordt 71% van onze sociale zekerheid betaald met ons loon. Dat wil dus zeggen dat we voor een groot stuk zelf instaan voor onze sociale bescherming. Daarnaast wordt 25% van de financiering aangevuld door de overheid via alternatieve financiering en overheidstoelage.

Voor zelfstandigen geeft dat een ander plaatje. Daar komt de overheid in de financiering van hun sociale bescherming tussen voor 38%. M.a.w. de overheid speelt hier een veel grotere rol. Dat is een verhaal dat we niet vaak horen. Meestal wordt er bij de sociale zekerheid van werknemers gesproken in termen van kosten en uitgaven, terwijl bij sociale bescherming en sociale bijdragen van zelfstandigen het dan gaat over hoeveel bijdragen er wel niet worden betaald.

¹ De overige 5% van de inkomsten zijn andere inkomsten zoals toegekende ontvangsten, externe transferten, dotatie voor de deelstaten...

3.4 Bestaande bedrijfssubsidies: blijven hoog

In het hele debat over steun aan bedrijven mag niet vergeten worden dat de meeste bedrijven van de overheid al een stevige duw in de rug krijgen. Bedrijven moeten een pak sociale zekerheidsbijdragen niet doorstorten naar de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en ontvangen miljarden aan loonsubsidies (bedragen die wél van het brutoloon worden afgehouden, maar die de werkgever niet moet doorstorten aan de fiscus). In 2018 werden bedrijven op die manier voor 10,4 miljard (7,9 miljard aan loonsubsidies en 2,5 miljard aan patronale bijdrageverminderingen), gesubsidieerd. Nachtwerk en overuren zijn zo voor in totaal 1,7 miljard (!) euro gesubsidieerd. Begin 2019 stelde het Rekenhof dat de effectiviteit van deze staatssteun niet bewezen is en moeilijk te monitoren valt.

In miljoenen euro's	1996	2018
Loonsubsidies, waarvan:		
Via de sociale zekerheid	117	3.489
Via de federale fiscaliteit, waarvan:	0	2.734
<i>Nacht- en ploegenarbeid</i>	0	1.567
<i>Overuren</i>	0	165
<i>O&O</i>	0	620
<i>Overige</i>	0	383
Via de regio's	187	485
Doelgroepverminderingen	529	1.194
Totaal loonsubsidies	833	7.902
<hr/>		
Werkgeversbijdrageverminderingen aan de sociale zekerheid	1.294	2.499
Totaal voordelen	2.120	10.400

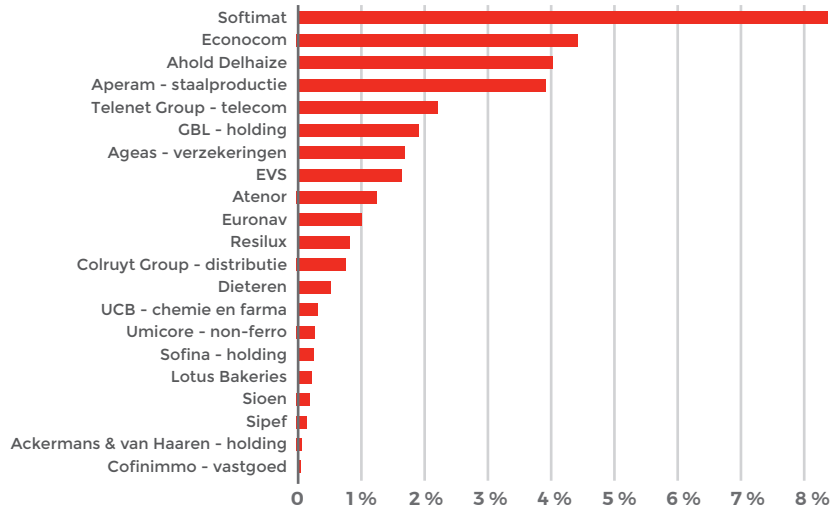
Bron: CRB, Technisch verslag 2019.

3.5 Bedrijfsreserves versterken: steeds minder de reflex

Vele grote bedrijven in ons land ontvingen de afgelopen maanden steun van de overheid (overname van de loonkost, garanties voor leningen, directe staatsteun,...). Jammer genoeg moeten we vaststellen dat vele beursgenoteerde bedrijven in 2019 op brede schaal eigen aandelen inkochten. Dat betekent dat in plaats van geld strategisch te reserveren of te investeren in het bedrijf, het management verkoos om aandeelhouders te plezieren door aandelenprijzen kunstmatig op te krikken (aangezien er minder aandelen op de financiële markt zijn) en dividenden te verhogen. Bij de grootste Belgische beursgenoteerde bedrijven bedroeg de inkoop van eigen aandelen meer dan 1,9 miljard euro. Deze trend zet zich al enkele jaren door.

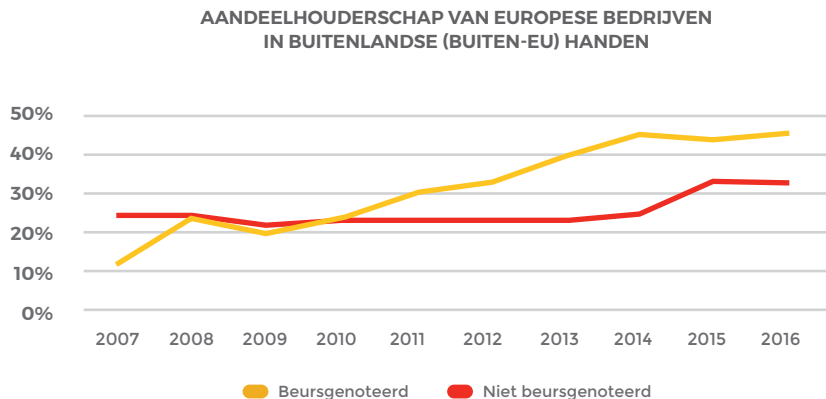
In plaats van te investeren in het bedrijf worden aandeelhouders steeds meer in de watten gelegd.

INKOOP EIGEN AANDELEN (2019), UITGEDRUKT IN % VAN DE MARKTKAPITALISATIE

Bronnen: Jaarrekeningen, eigen berekeningen

Over aandeelhouderschap gesproken. Corona heeft bewezen dat het noodzakelijk is om essentiële onderdelen van onze economie in Europa te houden om de aanvoerketens te garanderen. Echter, we zien de afgelopen 10 jaar een forse verschuiving in het aandeelhouderschap van Europese bedrijven. 45% van de aandelen (activa) van beursgenoteerde bedrijven zijn in handen van organisaties van buiten de EU. In 2007 was dat nog maar 10%. Dat maakt ons kwetsbaar in investeringsbeslissingen en legt een hypotheek op de Europese cultuur van sociaal overleg. Beslissingscentra verhuizen ook steeds vaker ver weg.

Bron: European Commission (2019),
Commission Staff Working Document on Foreign Direct Investment in the EU.

4. Corona versterkt ongelijkheden op onze arbeidsmarkt

Deze gezondheidscrisis legt de ongelijkheden in onze samenleving duidelijk bloot. Meer bepaald worden de bestaande ongelijkheden op de arbeidsmarkt fel uitvergroot.

Het is daarom dat het ABVV voor alle werknemers erkenning en respect eist, wat zich concreet vertaalt in:

- een herwaardering van de functies en de werkomstandigheden van werknemers die in essentiële sectoren tewerkgesteld zijn. Niet enkel door een loonsverhoging, maar door meer investeringen en middelen;
- een financiële herwaardering van onderbetaalde jobs, ondermeer door de verhoging van het minimumloon naar 14 euro;
- een betere omkadering van de kwetsbare statuten, zoals interim, flexwerk of platformwerkers.

4.1 De plotse erkenning van essentiële sectoren

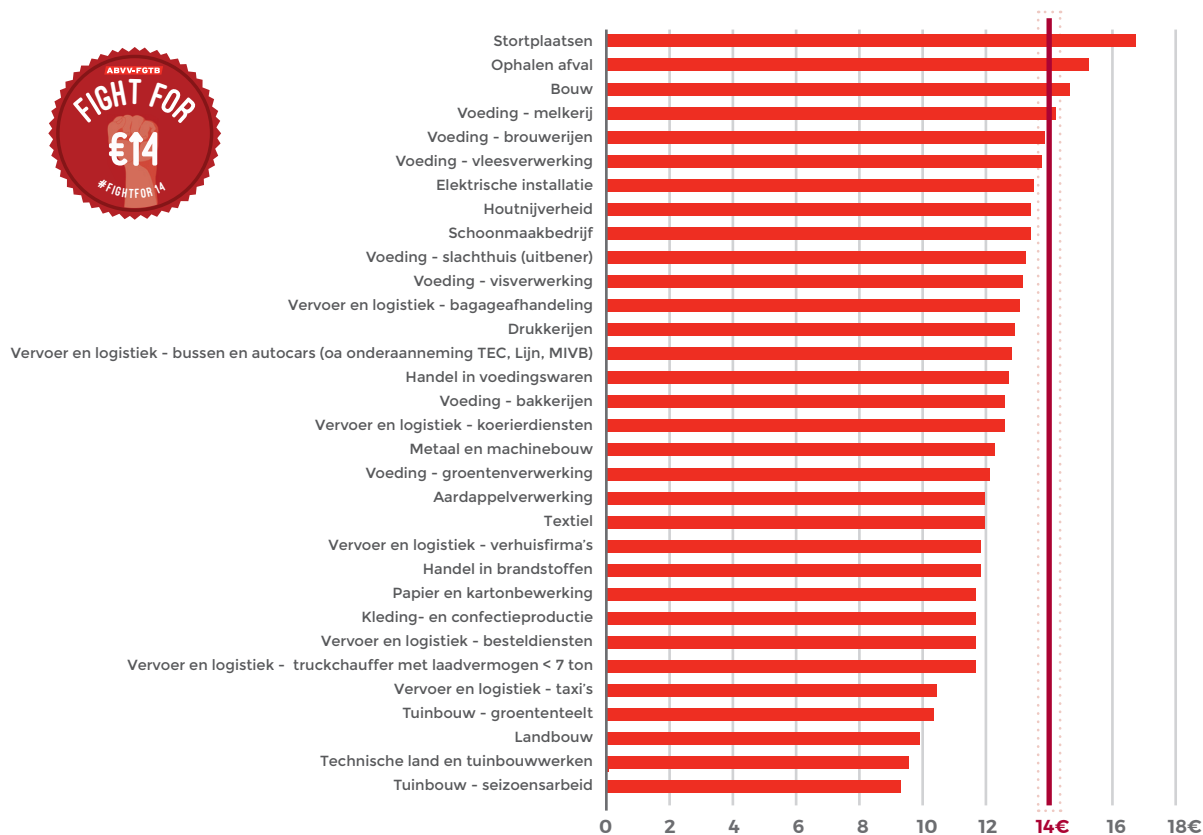
De regering-Wilmès maakte eind maart 2020 een lijst van essentiële sectoren op. De werknemers in deze sectoren moesten aan het werken blijven, omdat ze - wanneer de rest van de economie stilvalt - essentieel zijn om de samenleving te laten draaien. Vaak onderbetaald en in moeilijke omstandigheden hebben deze mensen ervoor gezorgd dat de gezondheidszorg, de voedselvoorziening, transport, schoonmaakdiensten, openbare diensten en strategische industriële productie overeind bleven. Vóór de crisis werd amper aan deze mensen aandacht besteed, nu krijgen ze applaus. Maar voor hoelang nog?

In de essentiële sectoren liggen de meeste sectorale minimumlonen onder de grens van 14 euro per uur of 2.300 euro per maand. Voor het ABVV is dat de minimale loongrens om een leefbaar bestaan te kunnen opbouwen.

In het overgrote deel van de essentiële sectoren wordt de grens van een leefbaar minimumloon niet gehaald.

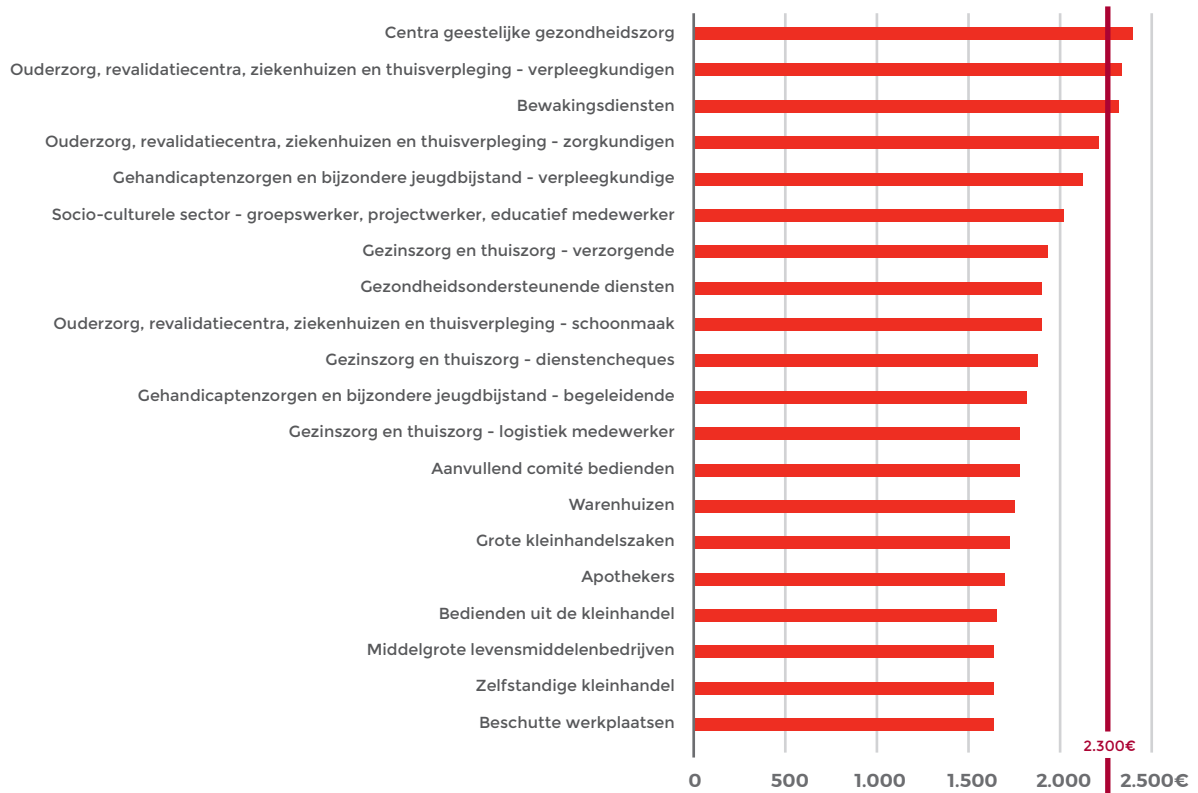

MINIMUMUURLOON IN ESSENTIËLE SECTOREN (ARBEIDERS)

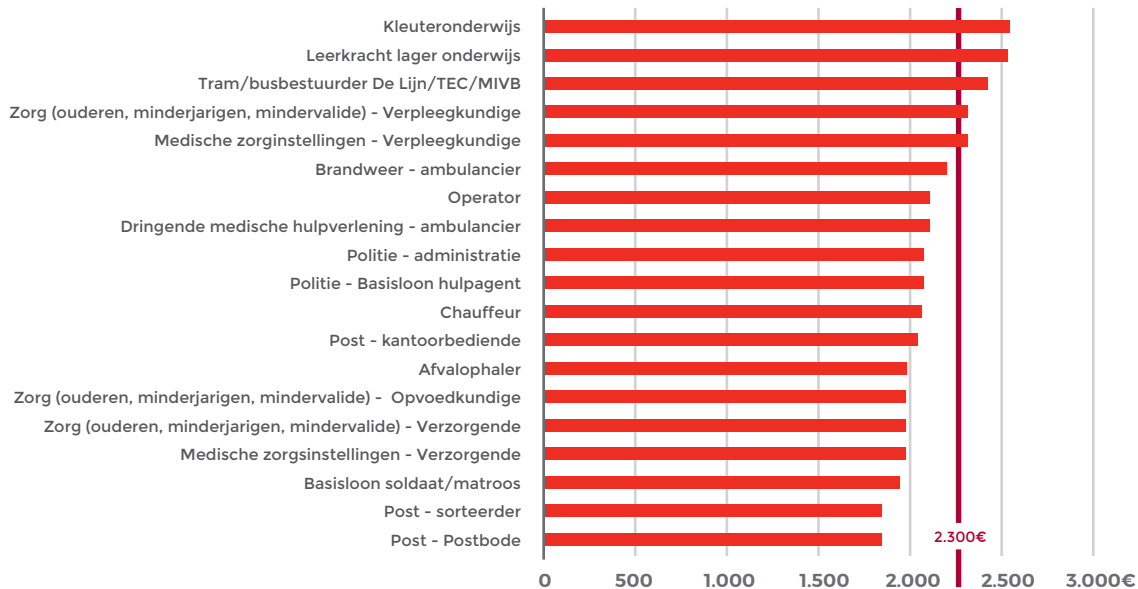
Bron: FOD WASO, minimumloon database, 2020.

MINIMUMAANDLOON IN ESSENTIËLE SECTOREN (BEDIENDEN)

Bron: FOD WASO, minimumloon database, 2020.

STARTLOON - ESSENTIËLE BEROEPEN (OVERHEID)

Bron: diverse sectorcomités van de openbare diensten, 2020.

Deze cijfers maken de benaming 'essentiële sectoren' des te wranger. Als deze dan toch zo essentieel zijn, waarom vertaalt dit zich niet in verloning? Voor de zorg zal een inspanning gebeuren, maar deze moet nog geïmplementeerd worden.

Los van het loon zijn de werknemers in alle essentiële sectoren bovendien extra geconfronteerd geweest met moeilijk te combineren privé- en werksituaties. Voor hen geen thuiswerk of tijdelijke werkloosheid. Komt daarbij dat studies uit het buitenland bewijzen dat deze werknemers een groter risico lopen op infectie en overlijden.

4.2 Corona: vrouwen in de vuurlijn

Iedereen wordt geraakt door corona, maar sommigen meer dan anderen. In de sector die het meest in de vuurlijn staat, de zorg, is 78% van de werknemers vrouw. Maar een kort overzicht van de sectoren die door de regering als 'essentieel' werden gecatalogeerd, leert ons dat in quasi al die sectoren vooral vrouwen werkzaam zijn.

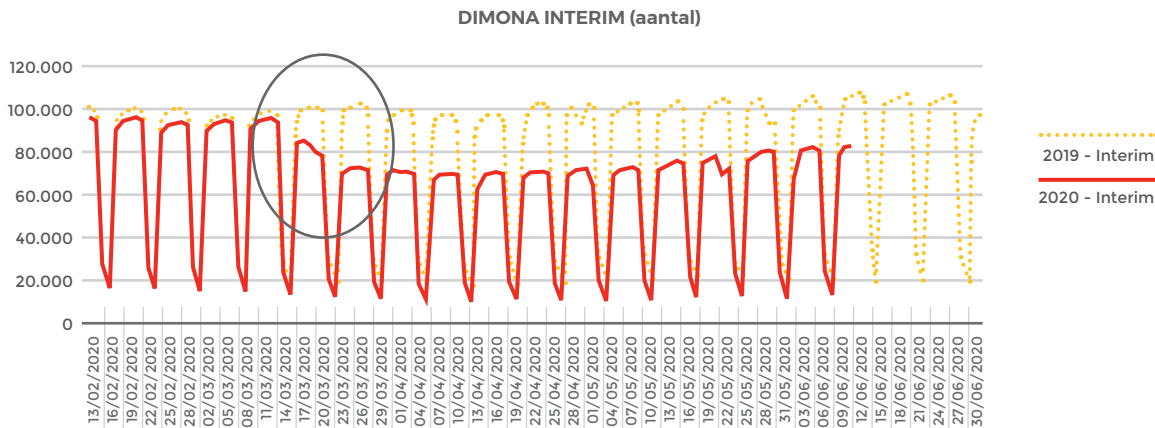

Bron: Instituut voor Gelijkheid mannen en vrouwen, 2020.

Bovendien kunnen we stellen dat – gezien de ongelijke verdeling van huishoudelijke taken in de meeste huishoudens – vrouwen tijdens de lockdown een dubbele of driedubbele shift draaiden: werk, huishouden en soms de rol van leerkracht.

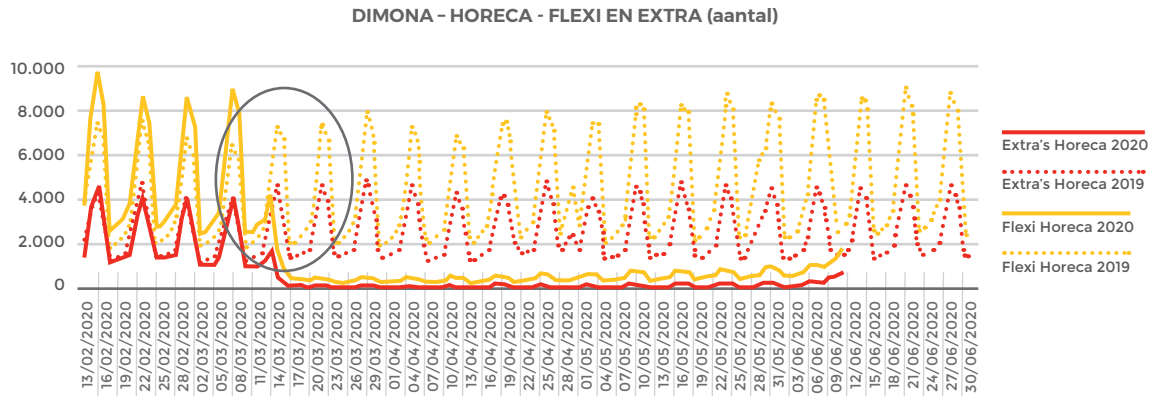
4.3 Kwetsbare contracten: eerste slachtoffers van corona

Werknemers met interimcontracten of tijdelijke contracten waren de te verwachten eerste slachtoffers van deze crisis. Hun contracten werden niet verlengd of stante pede beëindigd. Dat laatste blijkt uit de aangiftes bij de sociale zekerheid. Waar het aantal dagelijkse uitzendkrachten normaliter rond de 100.000 schommelt, werd 30% vrijwel onmiddellijk op straat gezet.

Bron: RSZ aangiften, DIMONA, 2020.

Wat betreft de extreem flexibele flexjobs is het effect nog meer uitgesproken. Waar er vlak voor het uitbreken van corona dagelijks rond de 9.000 flexwerkers aan de slag waren, viel dit bij de uitbraak bijna terug naar nul.

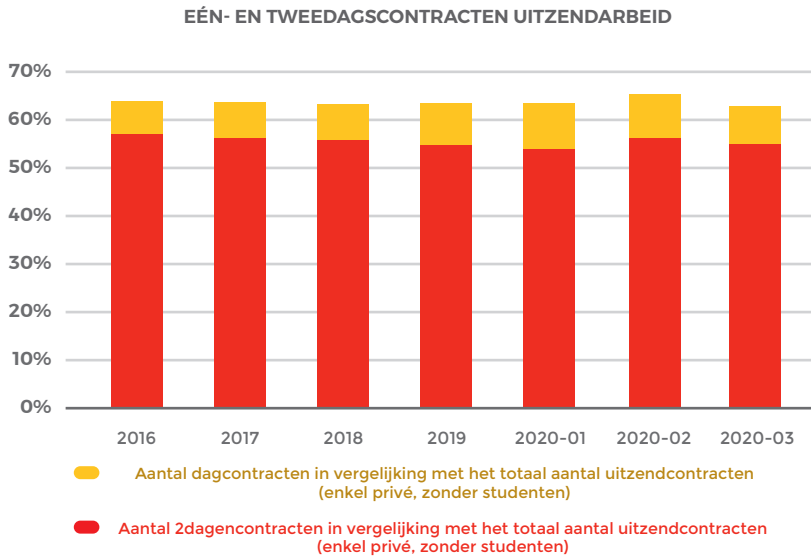
Bron: RSZ aangiften, DIMONA, 2020.

Wat interim betreft, moet - volgens een rapport van het Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving (HIVA,2020) - bovendien altijd in het achterhoofd gehouden worden dat:

- 66% van de uitzendkrachten het liefst een vast contract zou hebben;
- amper 11% bewust kiest voor het statuut van uitzendkracht;
- en dat 60 procent van de uitzendkrachten aangeeft dat hij of zij het voorbije jaar geen opleiding gekregen heeft.

In 2019 werden zowat 11,8 miljoen uitzendcontracten afgesloten. Dat gigantische aantal verbergt een divers pallet aan type contracten: maandcontracten, weekcontracten, dagcontracten. In de afgelopen jaren heeft het ABVV het gebruik van de extreem flexibele ééndagscontracten proberen aan te pakken. Hierover werd binnen de Nationale Arbeidsraad een akkoord gesloten. Echter, we zien een belangrijke verschuiving van ééndagscontracten naar tweedagscontracten... Meer dan 60% van de 11,8 miljoen afgesloten uitzendcontracten zijn één of tweedagscontracten. Er is dus geen verbetering wat betreft het aantal kortlopende contracten.

Een overgrote meerderheid van de uitzendcontracten zijn van zeer korte duur.

Bron: RSZ, 2020.

5. Onze sociale zekerheid: de buffer in de crisis

Al 75 jaar lang is onze sociale zekerheid de grote gelijkmaker. Ze is onze belangrijkste verzekering in onzekere tijden. In deze crisis bewees ze opnieuw dat ze er staat om de grootste klappen op te vangen. Onze gezondheidszorg staat als een huis om de gezondheids crisis te counteren en is essentieel voor het goed functioneren van onze samenleving. Onze werkloosheidsverzekering fungeerde als vangnet voor werknemers die hun job verloren of die tijdelijk hun arbeidstijd zagen gereduceerd.

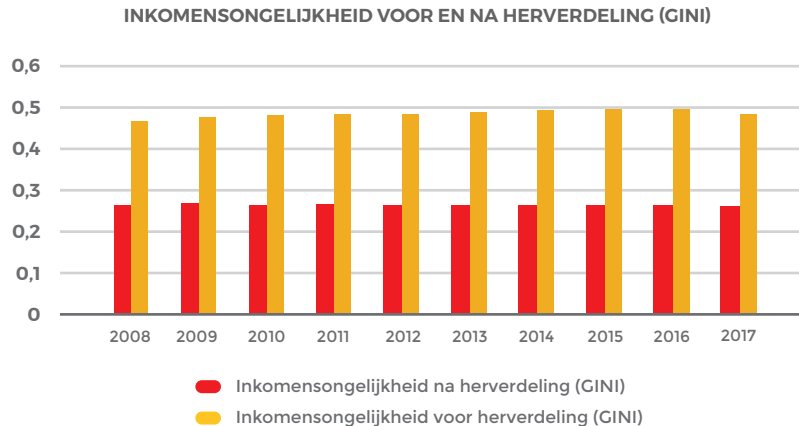
Maar er vallen mensen door de mazen van het net, en dat is steeds vaker het geval. Daarom eist het ABVV:

- het optrekken van alle sociale uitkeringen tot minimaal de armoedegrens;
- een bijkomende inspanningen voor de volledig werklozen, met ondermeer de definitieve intrekking van de degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen;
- extra mensen en middelen voor onze gezondheidszorg;
- een duidelijk politiek engagement dat de toekomstige financiering van de sociale zekerheid garandeert, inclusief door de noodzakelijke verlenging van de evenwichtsdotatie en het optrekken van de plafonds waarop de maximale sociale uitkeringen worden berekend.

5.1 De grote gelijkmaker

Niet enkel voor het counteren van risico's is onze sociale zekerheid van belang. Op langere termijn reduceert ze de ongelijkheid (ratio tussen de hoogste en laagste inkomens) fors. We mogen niet op onze lauweren rusten. Hoewel de sociale zekerheid de inkomensongelijkheid sterk vermindert, vallen nog te vaak kwetsbare groepen door de mazen van het net.

Bron: OESO, income inequality database.

De GINI-coëfficiënt¹ wordt hier gebruikt om het effect van herverdeling op inkomensongelijkheid te duiden. Om de evolutie van ongelijkheid te kennen is het aangewezen om andere indicatoren te gebruiken.

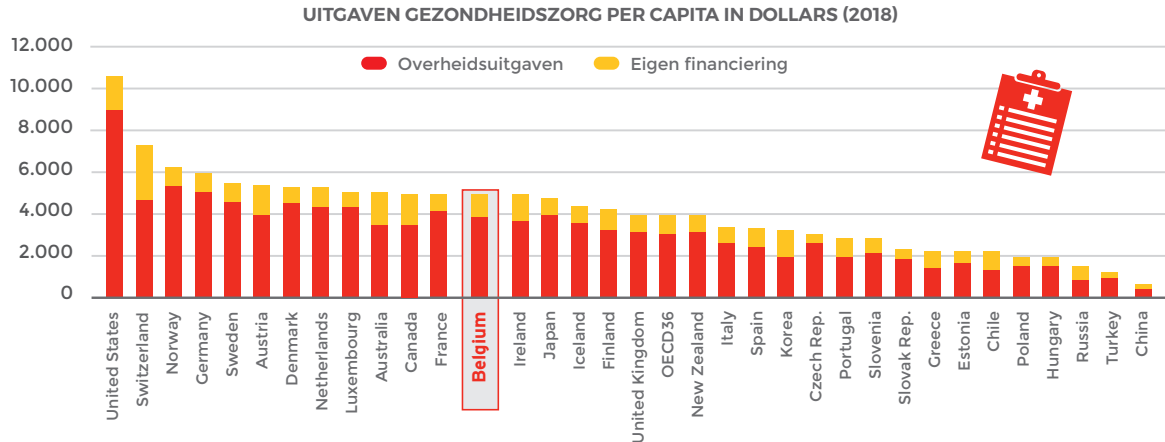
¹ De GINI-coëfficiënt heeft zijn beperkingen, aangezien hij geen rekening houdt met alle inkomsten (bvb. onroerend goed...) en hij capteert onvoldoende de verschillende evoluties van de laagste en de topinkomens.

5.2 Gezondheidszorg: eerste in de vuurlinie

Het onderdeel van onze sociale zekerheid dat bij het uitbreken van de coronacrisis onmiddellijk in de vuurlijn lag, is onze gezondheidszorg. Gezondheidszorg is een collectief goed par excellence. Ze verdient daarom een solidaire collectieve financiering. Uitgaven in gezondheidszorg zijn een investering, geen kost.

De gezondheidswerkers zijn onmiskenbaar de helden van deze crisis. Zij zijn hier onze belangrijkste troef. Hoewel vaak het tegendeel wordt beweerd, geeft België niet uitzonderlijk veel uit aan gezondheidszorg. Qua uitgave per hoofd van de bevolking dat naar gezondheidszorg gaat, ligt België volgens de OESO iets boven het OESO-gemiddelde.

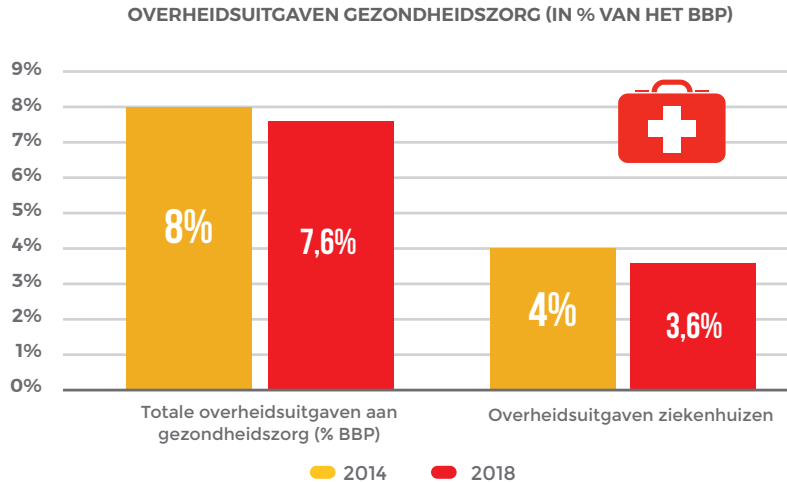
*Kwatongen beweren dat onze gezondheidszorg uitzonderlijk veel geld kost.
Cijfers bewijzen het tegendeel.*

Bron: *Health at a glance*, OESO, 2019
(in dollars, aangepast naar koopkrachtpariteit).

Daar waar onze gezondheidszorg al jaren een betere financiering vraagt, hebben we moeten vaststellen dat er de afgelopen regeerperiode (sinds 2014) voornamelijk werd bespaard. Uitgedrukt in functie van het BBP (wat we samen aan welvaart creëren) dalen de middelen die naar de gezondheidszorg gaan, in het bijzonder de middelen voor de ziekenhuizen.

Een kleiner deel van onze welvaart investeren we in ziekenhuizen.

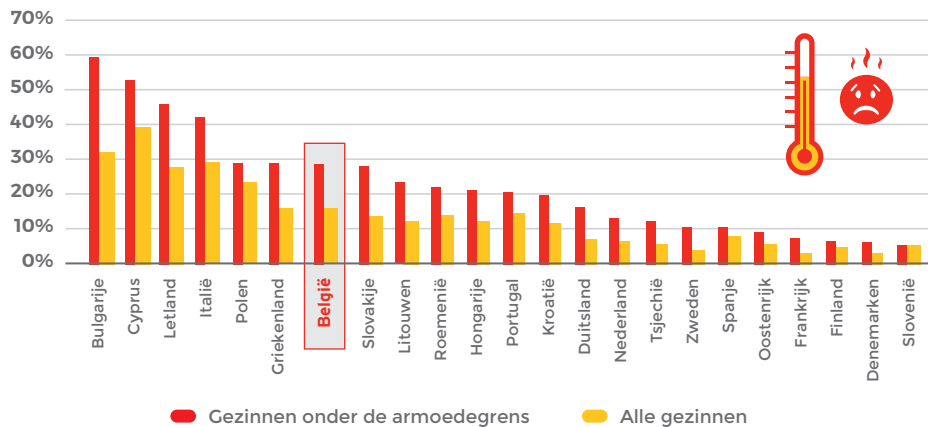

Bron: Eurostat, 2020.

Bovendien is onze gezondheidszorg niet gelijk voor iedereen. Voor wie onder de armoedegrens valt, is een doktersbezoek geen sinecure. Het risico op armoede doet zich voor wanneer iemand over minder dan 60% van het mediane inkomen in België beschikt (= armoedegrens).

Volgens de laatst beschikbare cijfers is een doktersbezoek voor 3 op de 10 gezinnen die onder de armoedegrens vallen, een ernstig financieel probleem. Op Europees vlak scoort België bij de slechtste van de klas.

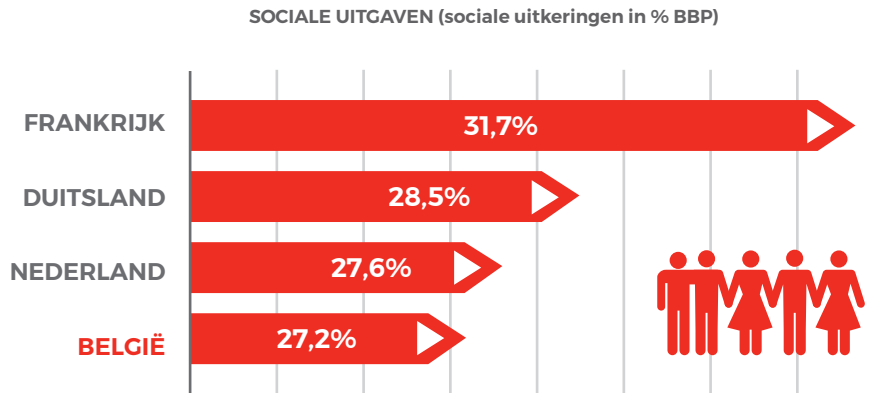
PERCENTAGE PERSONEN WAAR MEDISCHE ZORG
EEN HOGE FINANCIËLE LAST VORMT (%)

Bron: Eurostat, EU-SILC 2017.

5.3 Sociale uitgaven in hun totaliteit: niet uitzonderlijk

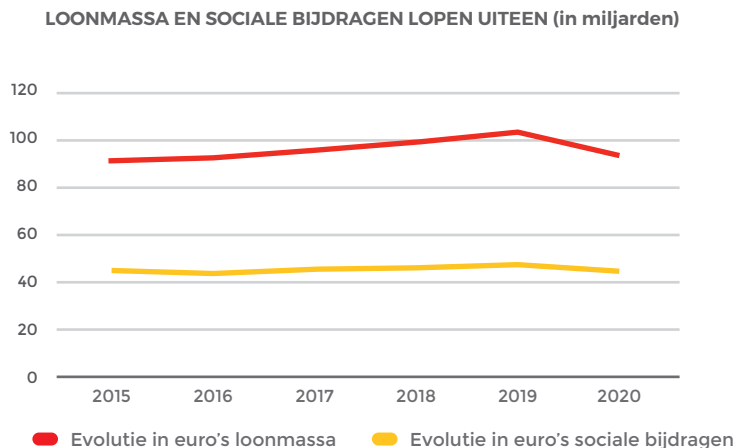
Naast de gezondheidszorg vormen ook andere onderdelen van de sociale zekerheid een buffer in deze crisis. Denk daarbij vooral aan werkloosheid. Onze sociale zekerheid is echter verzwakt door de regering-Michel. Volgens Eurostat gaf België in 2017 iets meer dan 27% van haar BBP uit aan sociale bescherming. Het gaat om de uitgaven aan sociale uitkeringen: werkloosheid, pensioen, ziekte en invaliditeit. Daarmee wordt weleens gezegd dat we buitensporig veel uitgeven. Klopt niet, we geven op dat vlak minder uit dan onze buurlanden.

Bron: Eurostat, 2020.

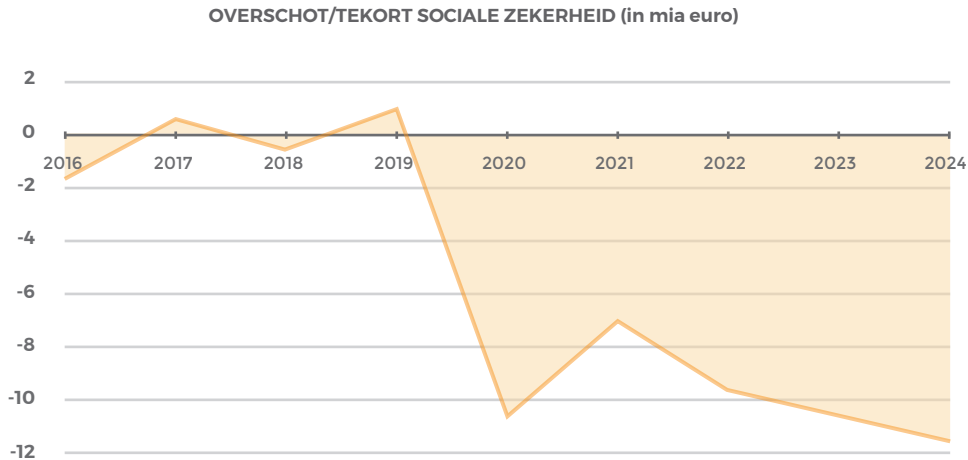
5.4 Financiering van onze sociale zekerheid: geen zekerheid meer

Tussen 2016 en 2018 werden de patronale sociale bijdragen door de taxshift verlaagd van 32,4% naar 25%. Dit kostte volgens het Planbureau 5,8 miljard euro. Flexibele statuten (interim, flex-arbeid, bij-jobs) en alternatieve vergoedingen (bedrijfswagens, allerhande cheques, aandelen, enz.) werden fiscaal aangemoedigd, wat zorgde voor minder inkomsten voor de sociale zekerheid. Dit bewuste beleid van het wegsnijden van inkomsten voor de sociale zekerheid wordt duidelijk wanneer loonmassa en sociale bijdragen worden vergeleken. Tussen 2015 en 2019 steeg de loonmassa met 13%, maar de bijdragen slechts met 6%. En toen kwam de coronacrisis.

Bron: Beheerscomité van de SZ

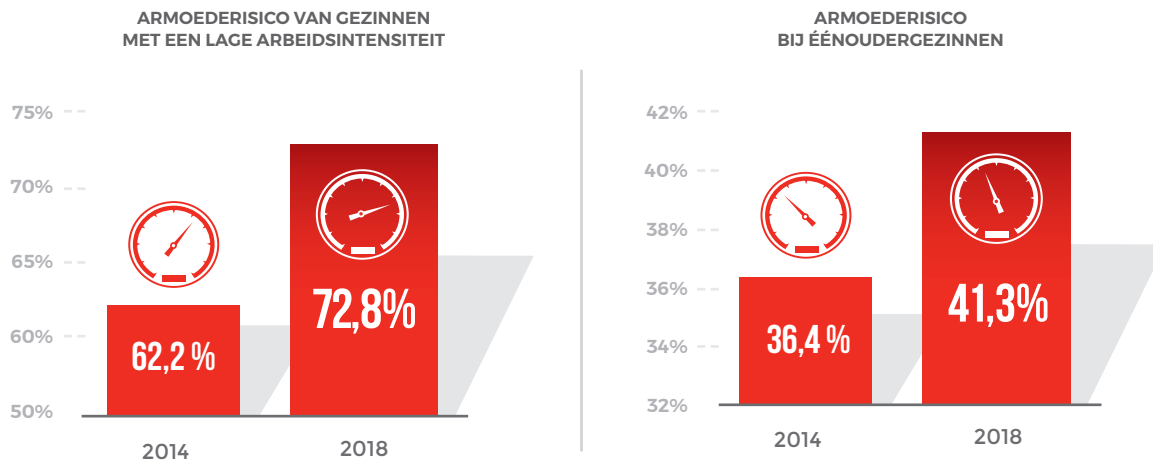
De coronacrisis betekent hogere uitgaven (tijdelijke werkloosheid, arbeidsongeschiktheid, ouderschapsverlof) en lagere inkomsten (minder jobs en minder gewerkte uren betekenen minder inkomsten voor de sociale zekerheid). In totaal zou de sociale zekerheid in 2020 naar schatting meer dan 10 miljard in het rood kunnen gaan. Voor 2021 dreigt een tekort van meer dan 7 miljard euro. De jaren daarna zou dit tekort nog groter worden, tot bijna 12 miljard euro in 2024. Een structurele aanpassing van de financiering is dringend nodig, niet in het minst de garantie van de evenwichtsdotatie. Die bedroeg in 2019 ongeveer 3 miljard euro.

Bron: Globaal beheer RSZ, 2020.

5.5 Gaten in onze sociale zekerheid

De behoeften aan sociale bescherming zijn groot, en worden met de dag groter. En toch vallen er mensen door de mazen van het net. Vooral omdat politieke beslissingen uit het verleden een gezonde financiële toestand van de sociale zekerheid in gevaar brengen. Alleen al de laatste vier jaar is het armoederisico bij kwetsbare groepen uitzonderlijk sterk gestegen.

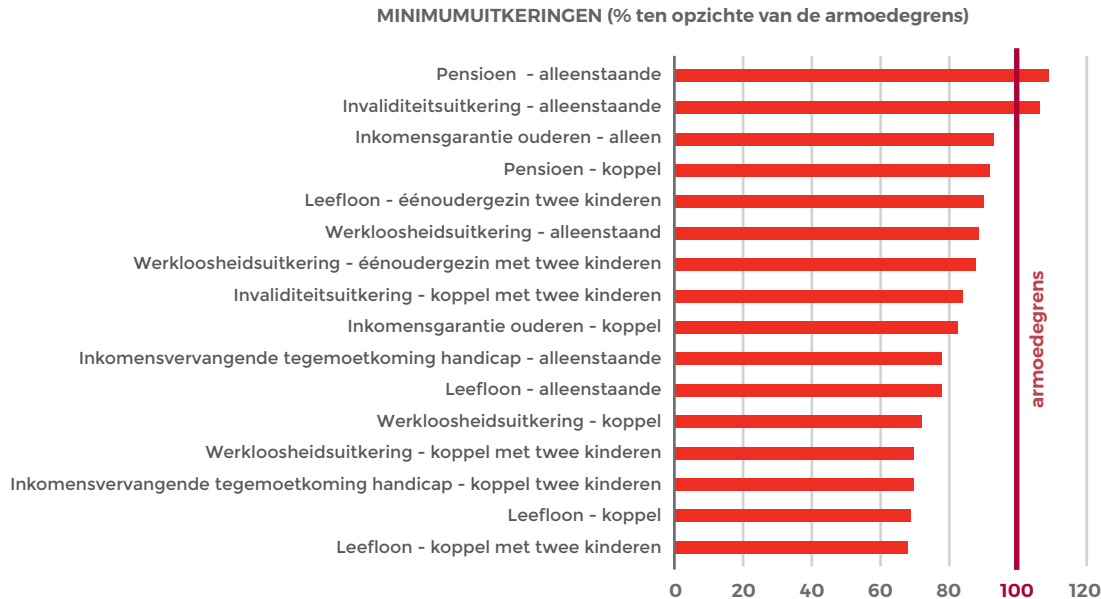

Bron: Statbel, 2020.

Noot: een gezin met lage werkintensiteit is een gezin waarin de volwassenen minder dan 20% van hun arbeidspotentieel (in uren) invullen.

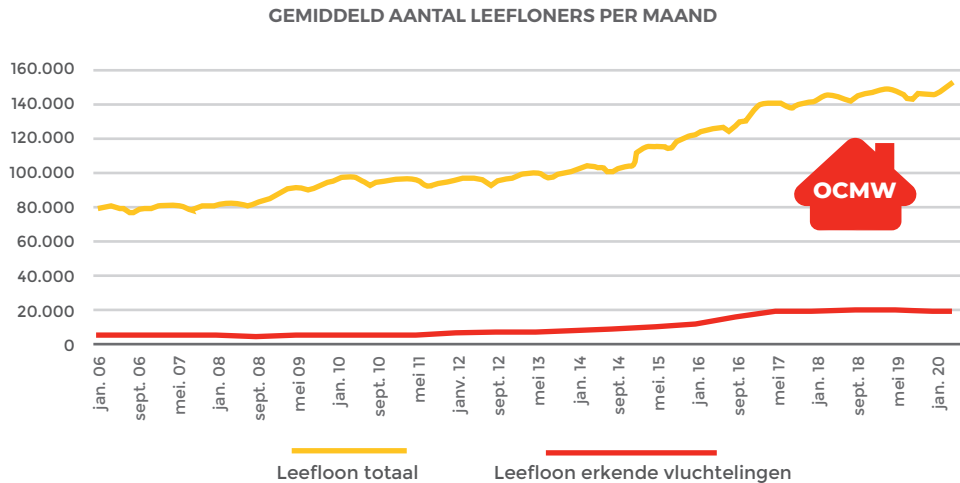

Een combinatie van te lage uitkeringen en het tekort aan goedbetaalde jobs in bepaalde beroeps categorieën zijn de belangrijkste oorzaken. De uitkeringen in België liggen inderdaad te laag. Een uitkering zou een bescherming moeten zijn tegen armoede. Dit is niet het geval voor de laagste sociale uitkeringen, de sociale minima. Slechts een fractie van die sociale minima (en het minimumloon) liggen boven de armoedegrens. De uitkeringen schieten tekort in hun kerndoelstelling: armoede voorkomen.

Bron: FOD Sociale zekerheid, 2020.

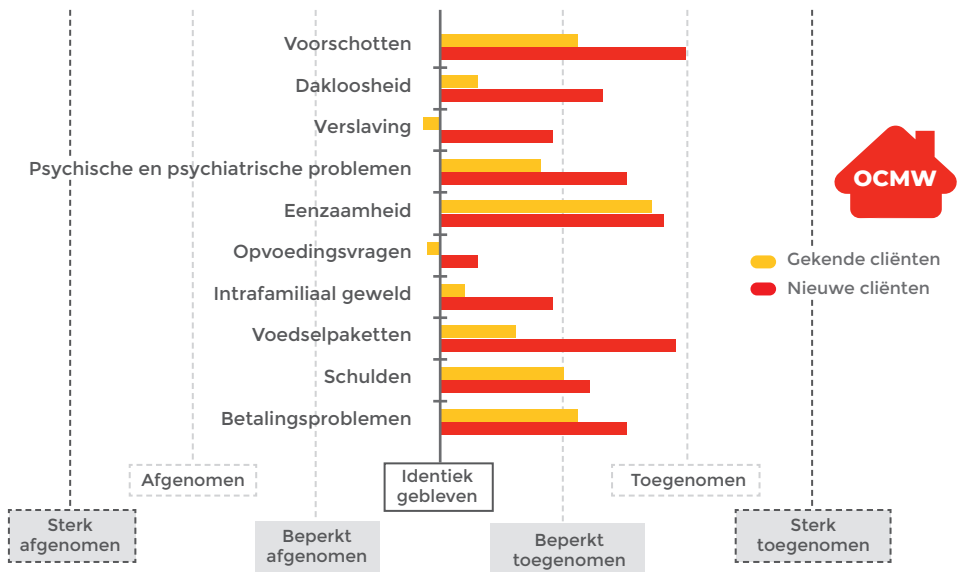
Daarnaast worden steeds meer mensen uitgesloten van sociale zekerheid. Hun laatste redmiddel is dan aankloppen bij het OCMW voor een leefloon. Het aantal personen dat moet rondkomen met een leefloon nam de afgelopen jaren dramatisch toe. De verstrenging van de voorwaarden voor een werkloosheidsuitkering zorgt ervoor dat mensen van de regen in de drop terecht komen. Noteer ook dat de these van extreemrechts 'dat het overgrote deel van de aangroei van het aantal leefloners het gevolg is van migratie' een leugen is.

Bron: POD Maatschappelijke integratie, 2020.

Los van de toename van mensen die moeten terugvallen op een leefloon, worden OCMW's geconfronteerd met een pak andere gevolgen van de coronacrisis. De sociale en familiale impact is bijzonder zwaar. Zo moesten meer gezinnen beroep doen op voedselpakketten en nam de vraag naar financiële voorschotten sterk toe. Maar ook nemen intra-familiaal geweld en dakloosheid toe. En daar moeten we ons als maatschappij vragen over stellen.

EVOLUTIE VRAGEN OVER SPECIFIEKE PROBLEMATIEKEN

Bron: Covavit consortium, mei 2020.

Voor meer info:

ABVV

Hoogstraat 42 | 1000 Brussel

Tel. +32 2 506 82 11 | Fax +32 2 506 82 29

info@abvv.be | www.abvv.be

vakbondABVV

Volledige of gedeeltelijke overname of reproductie van de tekst uit deze brochure mag alleen met duidelijke bronvermelding.
Verantwoordelijke uitgever: Thierry Bodson © november 2020

Cette brochure est également disponible en français : www.fgtb.be/brochures

D/2020/1262/14